

Thomas Quartier

Kent een monnik alle antwoorden in het leven? Integendeel, zegt Thomas Quartier, benedictijner monnik en hoogleraar aan de Radboud Universiteit. Over leven in het klooster, het klooster in jezelf vinden en hoe we te midden van de coronacrisis weer tot elkaar kunnen komen. "Irritaties overstijg je door samen in de rituele vorm te blijven."

TEKST SUSANNE GEUZE | FOTOGRAFIE BERT BEELEN

Wie bij een monnik denkt aan een stille, teruggetrokken figuur, zal verrast opkijken als hij Thomas Quartier tegen het lijf loopt. Vooruit, met zijn zwarte habijt en gemillimeterde haar is Quartier (48) onmiskenbaar een geestelijke. Maar zijn vlotte babbel en energie zijn niet bepaald wat je je voorstelt bij een sobere benedictijn. "Voor mijn medebroeders is het best prettig als ik een dagje in Nijmegen ben", zegt hij vrolijk. "Dan is er even rust in huis, haha!"

Quartier is dan ook geen doorsnee monnik. Normaal gesproken – buiten coronatijd – geeft hij zo'n tachtig publiekslezingen per jaar. Hij reist veel; als hoogleraar

Liturgiewetenschap is hij verbonden aan de Radboud Universiteit, de KU Leuven en de pauselijke universiteit Sant'Anselmo in Rome. Ook werkt hij als onderzoeker aan het Titus Brandsma Instituut. Naast wetenschappelijke artikelen publiceert Quartier boeken waarin hij persoonlijke ervaringen en inzichten uit de doeken doet. Dit voorjaar verscheen zijn nieuwste werk, *Levensliederen*,

waarvoor hij in zijn eigen muziekgeschiedenis dook en sprak met idolen van vroeger – van Boudewijn de Groot en Stef Bos tot metalband Sunn O))). Op zijn werk-kamer prijkt een poster van Bruce Springsteen, ook zo'n held van hem.

Dat uitgerekend Quartier zou kiezen voor een bestaan in het klooster, kwam voor hemzelf enigszins als een verrassing. In eerste instantie was hij, in z'n eigen woorden, "getrouwd met de wetenschap". Na studies theologie en filosofie rolde hij in een promotieonderzoek, en van daaruit weer in een baan als docent aan de Radboud Universiteit. Daarnaast was de academicus vaak tot in de vroege uurtjes in de kroeg te vinden. "Ik was altijd de laatste die bleef hangen, met veel drank. Nogal excessief en uitbundig."

Wat doet een wetenschapper besluiten om in te treden in het klooster? "Daar ging bij mij een persoonlijke én een wetenschappelijke crisis aan vooraf. Mijn carrière denderde maar door. Tot ik me realiseerde: dit kan ik blijven doen tot mijn 67e, zonder me een seconde te vervelen. Maar wacht, wie ben ik eigenlijk? Daarnaast was ik zoekende in mijn rol als theoloog. Wat onderscheidt mij, dacht ik, van mijn collega's bij sociale wetenschappen? Zo'n proces kun je midlifecrisis noemen. Ik spreek liever van roeping." Als academicus onderzoekt Quartier rituelen. Die fascinatie leidde hem in 2010 naar de Sint-Willibrordsabdij in Doetinchem. "Ik dacht: waar vind ik een alomvattend ritueel laboratorium, een plek waar mensen er een dagtaak van maken hun leven te ritualiseren? Toen kwam ik bij het klooster uit."

De eerste jaren kwam hij er alleen als gast, om bij te tanken – hij noemt het een "spiritueel benzinstation". Later werd hij oblaat, een soort geassocieerd lid buiten de kloostermuren. Tot hij vaker wél dan niet in de abdij

'IK WAS ALTIJD DE
**LAATSTE DIE
BLEEF HANGEN,**
MET VEEL DRANK.
NOGAL EXCESSIEF
EN UITBUNDIG'

'Samenleven is ontzettend lastig'

te vinden was. “Misschien is dit mijn levensvorm, beseft ik, en is wetenschap mijn ambacht. Ja, dan moet ik maar intreden.”

Is wetenschapper-zijn geen levensvorm? “Nee, niet sec. Intellectueel-zijn is een *werkvorm*, die meerwaarde biedt binnen een levensvorm. Mensen zijn getrouwd, hebben een gezin of leven in andere constellaties. Kijk, ik ben monnik sinds mijn veertigste, ik weet ook wat het is om niet-monastiek te leven. Maar een huwelijk heeft zich simpelweg niet voorgedaan. Omdat die wetenschap zo’n belangrijke positie kreeg in mijn leven. Dus ik dacht: ik moet een levensvorm vinden die mijn intellectueel-zijn versterkt, niet tegenspreekt. Waar ik mij als wetenschapper ook uit kan voeden en waar spiritualiteit de kern vormt. Nu klinkt dat heel soepeltjes. Zo ging het natuurlijk niet.”

Van feestende dertiger naar teruggetrokken monnik is inderdaad een flinke sprong. “Nou, dat uitgaan was toen al aan het wegebben, hoor. Je moet weten, ik ben van nature een vrij mateloos type. Maar na verloop van tijd merk je dat dat feesten absurde trekken begint te krijgen. Ik herinner me dat ik als student in een café stond en dacht: wat zijn dat voor zielige oudere figuren aan de bar? Op een gegeven moment merk je dat je zelf aan die bar zit.”

Ook religie en wetenschap worden tegenwoordig vaak als uitersten gezien. Hoe verenigt u die twee in uw werk? “Intellectueel ergens mee bezig zijn en existentiële betrokkenheid voelen – geloof, zingeving – hoeven elkaar niet tegen te spreken. Veel universiteiten hebben engagement tegenwoordig hoog in het vaandel. Dat was trouwens in de jaren negentig, toen ik studeerde, wel anders, althans in religieuze zin. Ik loop in habijt over de campus; daar had een hoogleraar destijds niet mee aan moeten komen. Ik weet nog dat een docent ooit vroeg naar onze persoonlijke betrokkenheid bij de thema’s die we bestudeerden. Hij wilde de diepte in. Maar wij studenten pikten dat niet! Komt u maar tentamen afnemen, zeiden we, het is hier de kerk niet. Ook toen ik als jonge docent deelnam aan de liturgie, zei een collega: dat moet je niet doen.”

Omdat u als wetenschapper een rol vervulde in het religieuze en u daarvan alleen beschouwer moest zijn. “Voilà, zo is het. Als ik toch meedeed aan een viering op een faculteitsdag, was het land te klein. Dat kán niet, zeiden mensen. En zo ging ik dat zelf ook zien. In 2007 promoveerde ik op een surveyonderzoek onder uitvaartgangers. Puur kwantitatief, met SPSS, conceptuele modellen en alles. Naar aanleiding van die

promotie kreeg ik op een congres de vraag: maar waar zijn de dode lichamen in uw boek? En ik kon daar maar één antwoord op geven: die zijn er niet. Want daar gaat het ook niet over.”

Langzaam verschoof er iets in hem. Was die afstandelijke manier van onderzoek doen eigenlijk wel de beste? Het was de Amerikaanse religiewetenschapper Ronald Grimes, dan hoogleraar in Nijmegen, die Quartier op een ander spoor zette. “Hij zei: ‘*Once you get your degree, you can leave those statistics behind.*’ Ik dacht: hoe kun je dat nou zeggen? Pas later zag ik in dat mijn proefschrift slechts één kant van de medaille is, namelijk het buitenstaandersperspectief. Juist als theoloog moet je ook betrokkenheid tonen. Grimes zegt daarover: ‘*Ritual is*

the act of stepping in – to be. Theory is stepping out – to know.’ Je hebt beide nodig.”

Kunt u dat uitleggen? “Ik zal een voorbeeld geven. Waarom branden mensen een kaarsje voor de doden? Vaak zijn dat mensen die niet in God geloven. Prima, maar dan vraag je je toch af: hoezo sta je die kaars te branden? Wanneer je aan zo iemand vraagt ‘denk je dat jouw oma in de hemel een voetje voor heeft doordat jij die kaars brandt’, is de reactie: ‘Ben je gek, natuurlijk niet!’ Maar – en ik heb dit in talloze onderzoeksinterviews gemerkt – als je vervolgens zegt ‘oh, je doet het om zelf een fijn gevoel te krijgen of te herdenken’, dan zeggen ze: ‘Dát ook weer niet, zie je? Dan heb je een

FEELING ALLRIGHT

Midden november lanceerde de Studentenkerk samen met het International Office de eerste editie van de Zoom-sessie *Feeling Allright*. Die is bedoeld voor (internationale en Nederlandse) studenten op zoek naar contacten en tips over het studentenleven tijdens corona. “Elkaar leren kennen en elkaar tot steun zijn”, zo vat studentenpastor John Hacking de bedoeling van de sessies samen. Zolang corona duurt – en wellicht nog langer – wordt er elke maand één bijeenkomst georganiseerd, met een wisselend thema. Bij de eerste sessie schoven negentien studenten aan, naast twee pastores, twee studentenpsychologen en medewerkers van het International Office van de Radboud Universiteit en van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen (HAN). Hacking: “Na een sessie kunnen studenten samen of in groepjes verder gaan met de contacten. Er worden adressen en telefoonnummers uitgewisseld.”

Hacking werd bij de eerste sessie vooral geraakt door de verhalen van een aantal internationale studenten. “Je zult maar uit Roemenië komen en hier in september moeten beginnen met je studie. Alles hier is anders dan thuis. Dan is het wel heel moeilijk om online je weg te vinden door je opleiding.” Bij de novembersessie schoof een student aan uit Wit-Rusland. Ze was een paar weken geveld door corona en zat zonder familie om op terug te vallen. “Maar ze bleek door de crisis alleen maar sterker geworden. Het is prima als studenten mee gaan doen om te vertellen hoe zij het kunnen volhouden.” / PAUL VAN DEN BROEK

Meedoen aan Feeling Allright (voor studenten van de RU en de HAN)? Mail naar: john.hacking@studentenkerk.ru.nl. Dit mailadres staat ook open voor medewerkers van beide instellingen. Zij krijgen geen Zoom-sessie, wél een persoonlijk gesprek.

grijze zone tussen 'ben je gek' en 'dat ook weer niet'. Dat schemergebied vind ik ongelooflijk spannend."

Omdat het aantoont dat er betekenis in zo'n ritueel schuilt en u benieuwd bent wáár dat in zit?

"Precies. Wat is betekenisvol handelen? Om dat aan te voelen, moet je je inleven. Anders scheer je altijd over datgene heen wat je wilt onderzoeken. Overigens geloof ik ook nog steeds in de observator-rol, ik werk nog altijd met vragenlijsten. Maar dat kan nooit het hele verhaal zijn."

GEMEENSCHAPSLEVEN

Bij zijn intreden nam Quartier zich uitdrukkelijk voor om níet over het monnikendom te schrijven. "Ik dacht: Thomas, doe nou eens één keer iets puur voor jezelf, en niet voor de wetenschap." Maar al snel beseftte hij dat zijn leven in het klooster en zijn werk als academicus elkaar juist verrijken. "Interview ik een monnik, dan is dat een ander gesprek dan wanneer jij als buitenstaander datzelfde gesprek zou voeren. Omdat ik een betrokken partij ben." Hij besloot júíst over het kloosterleven te publiceren – en doet dat op bijzonder persoonlijke wijze.

In een interview met de KRO zei u: het klooster strijkt je elke dag tegen de haren in. Wat bedoelt u daarmee? "Dat zit hem in twee dingen. Ten eerste in de dagorde; die blijft onwennig. Nog elke ochtend om zes uur voer ik een gevecht met het dekbed. Ten tweede is het gemeenschapsleven ontzettend lastig. Ook op de universiteit kan samenwerken moeilijk zijn. Maar daarna ga je naar huis en denk je: het zal wel. In het klooster ben je áltijd samen. Met mensen die je niet gekozen hebt."

Klinkt ingewikkeld. "Het is zéér ingewikkeld ja, tuurlijk. De irritatie is er dagelijks. En je overstijgt dat door samen in de rituele vorm te blijven. Ik kan mij wel ergeren aan mijn medebroeder, maar ik zal met hem dezelfde psalmen moeten zingen. En ik zit daarna met hem aan tafel. Tja, dan denk je weleens: gelukkig eten we in stilte ..."

Die stilte is voor een monnik noodzakelijk. Hoe combineert u die teruggetrokkenheid met uw drukke werk als hoogleraar, spreker en schrijver? "Door als een leeuw voor mijn agenda te gaan liggen. Ik werk normaliter twee dagen per week buiten de deur en plan bij voorkeur geen afspraken voor elf uur 's morgens. De ochtend in het klooster is heel belangrijk voor me. Ik wil daar in stilte de dag kunnen beginnen. Weet je, als je geen structuur hebt, kan er ook geen antistruktuur bestaan. Precies zo hebben voor mij het wetenschapper-zijn en het monnik-zijn elkaar nodig. Ik denk dat je als monnik sowieso op de een of

andere manier ... Een uitlaatklep is het verkeerde woord, maar als je geen reflexieve en experimentele kant hebt, kan het kloosterleven heel bekrompen worden. Voor mij is die experimentele kant de wetenschap. Ik heb medebroeders die musicus of boekbinder zijn – ook fantastisch. Het gaat om het kanaliseren van de creativiteit die vrijkomt dóór de structuur."

Maar als de structuur een doel op zich wordt, is die leeg? "Ja. Star, verstikkend, leeg, hol. Dan verliest-ie betekenis. Maar zónder structuur leven, werkt ook niet. Ik zei al, ik ben vrij mateloos, ik speel graag met grenzen. Dat kan alleen maar als je een grens hébt."

Heeft de wetenschapper in u het monnik-zijn andersom ook nodig? "Zeker. Als ik het klooster niet had ontdekt, zou ik vandaag geen theoloog meer zijn. Omdat ik er dan niet in geslaagd zou zijn om het onderscheidende van de theologie helder te houden. Dat zit hem in die betrokkenheid waar ik het over had. Bovendien ben ik tot op de dag van vandaag meer een

zoeker dan iemand die het allemaal precies weet. Mensen denken soms dat je als monnik vooral antwoorden hebt. Maar het is een praktijk, een vorm die ruimte biedt aan allerlei inhoud. Ik heb voor het zoeken gekozen."

'DE OCHTEND IN HET KLOOSTER IS HEEL BELANGRIJK. IK WIL DAAR IN STILTE DE DAG KUNNEN BEGINNEN'

Kun je ook een soort monnik zijn zonder in een klooster te wonen? "Natuurlijk. Voor iedereen is het waardevol om de weg naar binnen te bewandelen. Niet 'leven in het klooster' is het belangrijkste, maar 'het klooster in je leven'. Soms is datgene waarvan je dénkt dat het je behoeften vervult, uiteindelijk precies wat je belemmert. Dus je ontdoen van die zaken geeft vrijheid."

Hoe doe je dat, het klooster in jezelf vinden? "Het begint bij heel normale dingen, zoals dagelijkse structuur creëren. Hoe belangrijk dat is, zie je nu tijdens de pandemie."

Hoe beleeft u de coronacrisis? "Ik heb makkelijk praten, want in het klooster gaat het dagelijks ritme gewoon door. Ik kies bovendien voor afzondering, waar andere mensen zich een hoedje zijn geschrokken van de isolatie. Maar dingen die je ongevraagd overkomen, kun je wel degelijk opladen met betekenis. Veel Nederlanders proberen te leven alsof de hele

LEVENSLLOOP

Geboren

Kranenburg, Duitsland, 1972.

Studie

Filosofie en theologie, Radboud Universiteit.

Loopbaan

Docent liturgische en rituele studies aan de Radboud Universiteit (sinds 1999), sinds april dit jaar hoogleraar Liturgiewetenschap in Nijmegen. Tevens verbonden aan de KU Leuven als bijzonder hoogleraar Liturgische en monastieke spiritualiteit en gasthoogleraar aan de benedictijnse universiteit Sant'Anselmo in Rome.

Overig

Woont in abdij Keizersberg in Leuven. Publiceerde meerdere publicatieboeken, onder andere *Kiemcellen. Van klooster naar wereld* (2016) en *Levensliederen. Weerklank van de monnik in jezelf* (2020).

lockdown er niet is. In plaats van ons te verzetten, zouden we de situatie ook kunnen omhelzen. Ja, dan kom je jezelf tegen en dat is misschien een kwaaië verrassing. Maar dan moet je dáár werk van maken.”

PERFORMATIEF TYPE

Dit najaar zette Quartier alweer een opmerkelijke stap: hij verhuisde van Doetinchem naar abdij Keizersberg in Leuven. Ongebruikelijk, want doorgaans blijven monniken hun hele leven in het klooster waar ze intreden. “Het kwam voort uit een behoefte binnen de orde. In Leuven was ondersteuning nodig. En ik merkte vrij snel dat die abdij me beter past”, verklaart hij. “Ik vind dat een verdienste van de moderne tijd; het is goed om mensen dáár te plaatsen, waar ze op hun plek zijn en kunnen bijdragen. Niet dat ouderwetse ‘eens in de abdij, voor altijd de deur dicht’.” Hoewel juist die eigenzinnigheid veel lof oogst bij zijn lezerspubliek, komt Quartiers persoonlijke, no-nonsense-stijl hem ook wel op kritiek te staan. “Natuurlijk maak ik er niet alleen maar vrienden mee. Sommige vakgenoten zijn kritisch. Heb je hem weer, zeggen ze dan. Maar ja, ik ben een performatief type. Is dat verboden? Laat mij die vreemde eend maar zijn ...”

Waarom zoekt u het podium op, wat wilt u daarmee bereiken?

“Ten eerste wil ik mensen helpen om aandacht voor zichzelf te hebben. Maar ik ben ook een politiek type. Neem het vluchtelingenbeleid. Ik heb daar een radicaal standpunt in, namelijk dat ik niet geloof in grenzen. Ik kan nog steeds niet snappen waar iemand het recht vandaan haalt om tegen een ander te zeggen: je mag hier niet binnen. Nu begrijp ik dat een politicoloog zegt: zo simpel is het niet. Toch vind ik dat ik vanuit mijn vakgebied die naïeve stem mag laten klinken. Móet laten klinken zelfs.”

Deze maanden speelt een gevoelige politieke kwestie in Nijmegen. In oktober besloten de Nederlandse bisschoppen dat de Radboud Universiteit niet langer ‘katholiek’ mag zijn.

Wat betekent het voor u als theologiehoogleraar om te blijven werken aan de katholieke identiteit van de Radboud Universiteit? “Hier werken niet alleen katholieken – dat hoeft ook niet. Maar we hebben wel een gedeeld keurmerk dat eenheid en samenhang brengt. Dat is natuurlijk niet ineens veranderd. Wel maak ik me zorgen dat de dialoog die nu gaat ontstaan, te veel alle kanten op vliegt. Dat het erg vrijblijvend wordt. Ik zou zeggen: gooi niet alles overboord. Juist het uitgaan van een traditie, in ons geval de katholieke, kan de structuur bieden om creatief te kijken naar de toekomst, met alle standpunten die

CULTUURTIP

Onderzoek je eigen levensliederen

“Muziek brengt je bij de kern van het leven; bij je emoties en bij verlangen naar zin en evenwicht. Ga in de kerstvakantie eens op zoek naar de liederen die horen bij scharniermomenten in jouw leven. Wat waren periodes waarin jouw leven een belangrijke wending nam? En naar welke muziek luisterde je toen? Ik kan zeggen: luister naar het complete oeuvre van Bob Dylan. En dat zou ik ook zeker aanraden – maar dat was mijn jeugdmuziek. Ik vind het veel interessanter als je jezelf de vraag stelt welke nummers bij jouw ervaring horen. Wat voor weerklank roepen ze op?”

daarbij naar voren komen. Als theoloog kun je daar specifiek werk van maken en daarmee de universiteit een dienst bewijzen.”

De coronacrisis veroorzaakt onderlinge spanningen in de maatschappij. Hoe komen we rond de kerstdagen weer een beetje tot elkaar?

“Corona legt alle bestaande maatschappelijke problemen bloot. Maar weet je, al dat geroep dat niemand meer tevreden is, ik word er soms niet goed van. Ik zie ook veel solidariteit ontstaan. Zoals studenten die elkaar helpen en steunen, iets wat ik vóór corona veel minder merkte. En ook hier geldt: door wat níet kan, ervaar je misschien meer nabijheid dan wanneer je voortdurend mensen knuffelt met wie je weinig hebt.”

Wat kunnen we doen om bij te dragen aan die solidariteit en verbinding? “Ga eerst bij jezelf te rade. Keer naar binnen. Probeer in balans te raken – misschien meer dan je vóór corona was – en dat uit te stralen naar je omgeving. Mensen zeggen mij vaak: als ik jouw boeken lees, is het klooster net een slangenkuil, allemaal conflicten en menselijke zwaktes. Klopt, en tóch proberen wij de idealistische stem te laten klinken, door rituelen en gemeenschapszin voor te leven. Blijf proberen dus. Ook al haal je het ideaalbeeld nooit helemaal.” ■